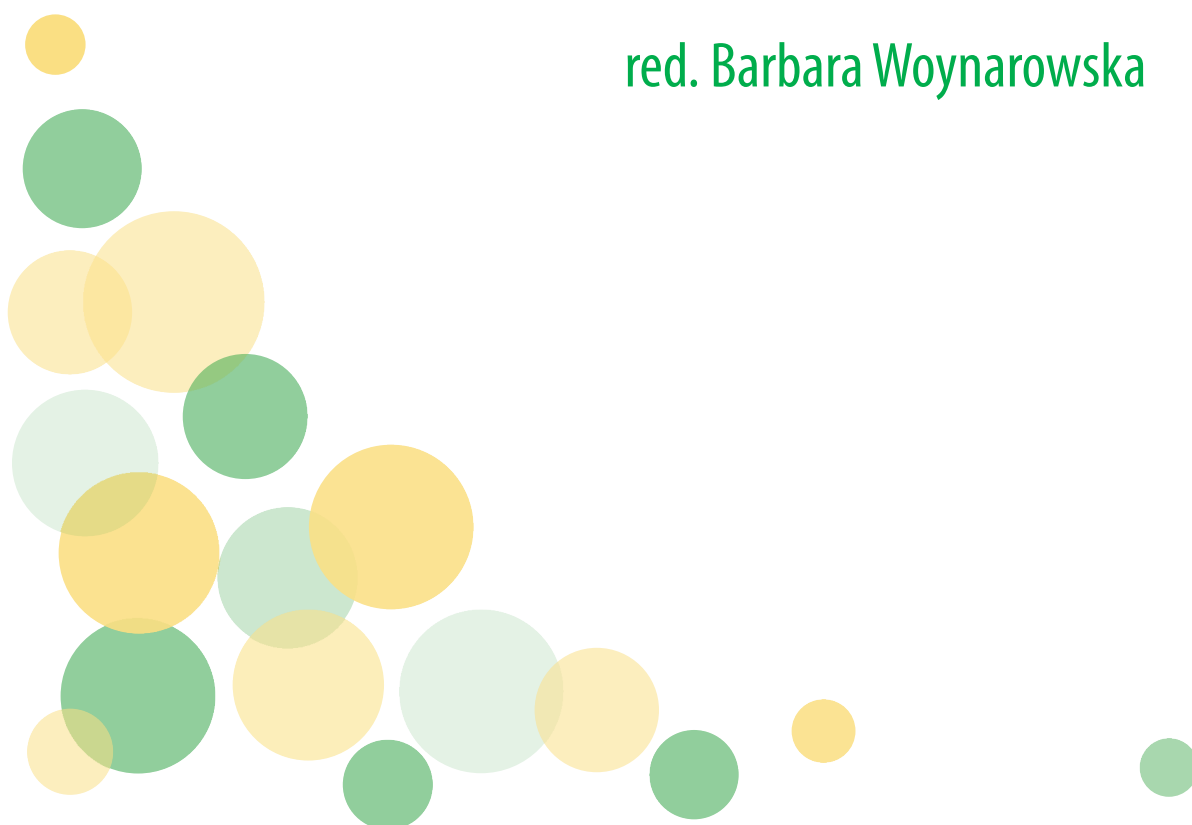

Pionierzy o korzyściach z tworzenia
Szkoły Promującej Zdrowie

red. Barbara Woynarowska

Redakcja merytoryczna
Barbara Woynarowska

Redakcja językowa i korekta
Karolina Strugińska

Redakcja techniczna i skład
Barbara Jechalska

Projekt okładki, opracowanie graficzne
Barbara Jechalska

© Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2018

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
www.ore.edu.pl
tel. 22 345 37 00
fax 22 345 37 70

Wprowadzenie

Z okazji 25-lecia programu „Szkoła Promująca Zdrowie” (SzPZ) w Polsce zwróciłam się do Pionierów tego programu – szkolnych koordynatorów ze szkół projektowych (1992–1995), członków Polskiego Zespołu do spraw Projektu „Szkoła Promująca Zdrowie” (który zainicjował ten program), partnerów, długoletnich koordynatorów wojewódzkich i rejonowych sieci oraz naszych przyjaciół i sojuszników z prośbą o udzielenie odpowiedzi na dwa pytania dotyczące korzyści płynących z udziału w tworzeniu i realizacji „Szkoły Promującej Zdrowie” dla nich oraz dla szkoły/systemu edukacji.

Nie do wszystkich Pionierów udało się dotrzeć. Jednakże otrzymałam odpowiedzi od większości osób, do których się zwróciłam. Wybrane fragmenty ich odpowiedzi zaprezentowano uczestnikom konferencji jubileuszowej, która odbyła się 14 listopada 2017 roku w Ośrodku Rozwoju Edukacji w Warszawie. Lektura zamieszczonych poniżej odpowiedzi ukazuje **wartość i znaczenie naszych wspólnych działań** i dokonań. Stanowi zachętę dla obecnych i przyszłych twórców szkoły promującej zdrowie.

Barbara Woynarowska
Przewodnicząca Centralnej Kapituły Krajowego Certyfikatu
„Szkoła Promująca Zdrowie”

Osobiste korzyści z tworzenia „Szkoły Promującej Zdrowie”

Szkolni koordynatorzy projektu, dyrektorzy i nauczyciele szkół projektowych¹

Bożena Borys

szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa nr 2 w Augustowie

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- wciąż świeża pamięć o projekcie, emocje związane z pozytywnymi wspomnieniami o ludziach, działaniach i innowacyjności;
- pozyskanie wiedzy i nowych umiejętności przez udział w warsztatach i szkoleniach;
- nawiązanie przyjaźni opartych na działaniach dydaktycznych, przeradających się stopniowo w relacje osobiste i rodzinne;
- umiejętność planowania przyczyniającego się do skuteczniejszego działania;
- utworzenie i wdrożenie innowacyjnego programu autorskiego „Umiejętności życiowe jako podstawa działań w SzPZ”;
- zyskanie w środowisku uznania jako „mini ekspert”;
- wkład w rozwój sieci wojewódzkiej;
- współdziałanie zamiast rywalizacji, mądre kierowanie, uaktywnianie i wyzwalamie potencjału twórczego, aktywne słuchanie i stawianie na dialog – to sukces oddolnego ruchu sprzed lat.

Eugeniusz Dmitryszyn

dyrektor, szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa w Koczale

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- zdobycie wielu nowych wiadomości i umiejętności dotyczących zdrowia;
- większa otwartość na współpracowników, dzielenie się pracą i odpowiedzialnością;
- asertywność;
- poznanie nowych ludzi w kraju i za granicą;
- poznanie nowych miejsc w Polsce i w Europie;
- zmiana stylu życia;
- zmiana diety;
- satysfakcja z robienia „czegoś dobrego” dla ludzi i dla siebie.

Wiesława Lisek-Fronczak

nauczycielka, obecnie dyrektor szkoły, Szkoła Podstawowa w Koczale

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- ukończenie licznych szkoleń z zakresu rozwoju osobistego, stosunków interpersonalnych – ukształtowało mnie jako nauczyciela i człowieka;

¹ Szkoły projektowe to 14 szkół podstawowych, które uczestniczyły w 3-letnim projekcie „Szkoła Promująca Zdrowie”, zainicjowanym w Czechach, Słowacji, Polsce i na Węgrzech przez Biuro Europejskie WHO (1992–1995). W niniejszym opracowaniu podano nazwy szkół aktualne w czasie realizacji projektu.

- udział w warsztatach dla kadry kierowniczej (Pułtusk) prowadzonych przez Michała Kaweckiego;
- poznanie i praktyczne stosowanie metody małych kroków i podejmowania decyzji po zestawieniu plusów i minusów;
- radość z każdego, nawet małego, sukcesu i świętowanie go;
- poznanie i umiejętność stosowania sztuki asertywności – uczę jej rodziców i uczniów;
- poznanie mnóstwa „zakręconych” ludzi, którym „chciało się chcieć”; zwiedzenie niemal całej Polski, uczestnictwo i prowadzenie warsztatów (dla „drugiego pokolenia” uczestników projektu);
- reprezentowanie sieci wraz z uczniami na konferencji zorganizowanej w ramach Targów „Expo 2000” w Hannoverze;
- nawiązanie współpracy z niemiecką szkołą w Bad Saarow, realizacja wspólnych projektów i od 20 lat współorganizowanie 2 razy w roku wymian młodzieży (w maju w Niemczech, we wrześniu w Polsce), w których zawsze udział bierze ponad 40 uczestników, zawiązanie przyjaźni z niemieckimi nauczycielami i przyjaciółmi szkoły;
- gotowość do podejmowania wyzwań i ciągłego rozwoju – jestem germanistką, a 3 lata temu zdobyłam licencjat z anglistyki (to trudne studia, dla kogoś w wieku 45 lat wielkie wyzwanie), byłam przez 8 lat radną, a od września 2017 r. jestem dyrektorem szkoły – gdyby nie ukształtował mnie projekt, nie byłabym w tym miejscu;
- poznanie własnej wartości, ale także umiejętność przyznania się do błędów.

Zofia Piber

szkolny koordynator projektu

Irena Pęcak

nauczycielka

Ewa Donhöfner

dyrektor

Szkoła Podstawowa nr 105 w Krakowie

Nasze osobiste korzyści z realizacji projektu:

- osiągnięcie skuteczności w prowadzeniu działań i umiejętności osiągania celów;
- wyrobienie nawyku ciągłego, systematycznego inwestowania w siebie;
- uświadomienie sobie poprzez udział w projekcie, że wymiana doświadczeń o różnym zasięgu jest warunkiem rozwoju każdego człowieka;
- umiejętność pozyskiwania sojuszników do realizacji zadań z zakresu edukacji zdrowotnej, promocji zdrowia i zarządzania szkołą.

Paweł Miszczak

dyrektor i szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa nr 44 w Łodzi

Korzyści z realizacji projektu:

- udział w szkoleniach: koordynatorów, nauczycieli;
- wiedza z zakresu planowania, monitorowania, ewaluacji dokonań;
- dyskusje, w jaki sposób działać, aby osiągnąć sukces w szkole, w środowisku lokalnym, w pozyskiwaniu sojuszników;

- wypracowanie wzoru dla innych placówek – wiele szkół z województwa łódzkiego interesowało się udziałem w tym projekcie, dlatego byliśmy autorami wielu konferencji przybliżających inne placówki do promocji zdrowia;
- współpraca z Miejską Stacją Sanitarно-Epidemiologiczną, która wspierała nasze działania, organizując konferencje, sponsorując konkursy prozdrowotne;
- współpraca z Wydziałem Zdrowia Publicznego Urzędu Miasta Łodzi, który również włączył się w realizację naszego programu promocji zdrowia poprzez organizację szkoleń i działanie na rzecz integracji zespołu nauczycieli i pracowników szkoły;
- współpraca z zaangażowanymi osobami – szczególne podziękowania należą się pani Iwonie Iwanickiej, która na pierwszym etapie bardzo wspierała naszą szkołę, a jak się później okazało, była inicjatorką utworzenia Miejskiej Sieci „Szkół Promujących Zdrowie”, a także pani Barbarze Tomczyk, wizytator Łódzkiego Kuratorium Oświaty, która udzielała nam wsparcia na wszystkich etapach realizacji projektu „Szkoła Promująca Zdrowie” i jest z nami do dziś, choć formalnie nie pełni funkcji koordynatora.

Wanda Kamińska

szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa nr 1 Pułtusk

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- doświadczenie wspaniałego czasu i fascynującej pracy, która „resetuje umysł i wolę”. Myślę o niej ciepło. Nauczyła mnie skuteczności, pewności siebie, umiejętności rozmawiania z ludźmi i radzenia sobie z problemami, które na początku przerażają. To był czas twórczej erupcji – dla mnie, dla nauczycieli i dla szkoły;
- rozwinięcie umiejętności organizacyjnych, efektywnego planowania, orientacji na realizację celów, otwartości na język emocji (które to umiejętności przydatne okazały się również po likwidacji mojej szkoły);
- zmiana podejścia do pracy w szkole i do zdrowia. To była dobra praktyka dla mnie – wówczas zwyczajnej nauczycielki. Ta praca mnie „nakręcała” – poznawałam nowych ludzi, nawiązywałam znajomości i przyjaźnie, które trwają do dziś.

Aleksandra Krawczyk

szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa w Raszkowie

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- przeżycie wielkiej przygody, dzięki której zmieniło się moje życie, poznałam lepiej siebie i swoje możliwości;
- zmiana w postrzeganiu otoczenia, a przede wszystkim ludzi wokół siebie;
- zdobycie – podczas wielu warsztatów, konferencji i spotkań – wiedzy i umiejętności, które przełożyły się na lepsze relacje i „zaowocowały” w moim życiu osobistym i zawodowym;
- poznanie wielu osób (kontakty towarzyskie z niektórymi przetrwały ćwierć wieku) oraz urokliwych zakątków Polski i Europy – „coś”, czego się nie zapomina, co zawsze będzie ze mną;
- radość z powodu znalezienia się w grupie ludzi, którzy rozpoczęli zmiany w systemie edukacji – od siebie; poczucie, że niektóre cegiełki w tej budowlu, którą wspólnie tworzyliśmy, są moje.

Janusz Sobiech

dyrektor i szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa w Staninie

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- stała troska o właściwe relacje interpersonalne na różnych płaszczyznach: nauczyciel – nauczyciel, nauczyciel – rodzic, nauczyciel – uczeń;
- organizacja wyjazdowych rad szkoleniowych (każdy nauczyciel zostawia dom i wyjeżdża na 3–4 dni w ostatnim tygodniu sierpnia), nikt się nie spieszy – doskonalenie zawodowe jest wtedy efektywne;
- umiejętność realnego planowania systemowego;
- bardzo dobra umiejętność przeprowadzania ewaluacji;
- zbliżenie rodziców do szkoły, ożywiła się współpraca z nimi;
- stała troska o zdrowie swoje i innych;
- satysfakcja, zadowolenie.

Mariola Pipier

szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa nr 12 w Stargardzie Szczecińskim

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- nieustający udział w programie w roli szkolnego koordynatora, członka wojewódzkiego zespołu i trenera zajmującego się szkoleniami propagującymi idee programu – uważam, że jest to doskonały sposób tworzenia dobrego środowiska szkolnego;
- rozwój osobisty i zawodowy – „Szkoła Promująca Zdrowie” dała mi impuls do poszukiwania nowych sposobów doskonalenia się. Umiejętność szukać wartościowych form doskonalenia i zawsze kieruję się zasadami odkrytymi na początku mojej drogi w SzPZ. Projekt pozwolił mi budować strukturę moich własnych potrzeb intelektualnych i duchowych. Poznałam znaczenie zdrowia w sensie holistycznym – w tym aspekcie postrzegam swoje poczynania, sukcesy i dalsze plany;
- ukształtowanie mnie jako nauczyciela – człowieka towarzyszącego uczniom w ich szkolnym rozwoju. Moja działalność jako wychowawcy i lidera promocji zdrowia opierała się głównie na ideach SzPZ. Efekty to: radość bycia z uczniami, liczne ciepłe kontakty już po zakończeniu szkoły przez moich wychowanków i ich powroty jako rodziców ze swoimi dziećmi pod moje skrzydła. Kilka moich uczennic zostało nauczycielkami i w swoich placówkach działają jako koordynatorki projektu. Jedna z nich wypracowała ze swoim zespołem przyznanie naszej placówce Krajowego Certyfikatu;
- spotkanie w projekcie wielu osób, które bez wahania nazywam moimi mentorami. Może powinnam tę właśnie korzyść wymienić jako pierwszą, ale i w takiej kolejności jest najważniejsza. Nie ma szkoły promującej zdrowie bez ludzi, z których najważniejsi są Pionierzy. Jestem wdzięczna pani Profesor Barbarze Woynarowskiej – mojemu Przewodnikowi i Autorytetowi, a także wszystkim szkolnym koordynatorom z pierwszej „złotej czternastki” szkół – traktuję ich jako Przyjaciół i Drogowskazy. Wdzięczność należy się też mojemu dyrektorowi – panu Zenonowi Świętońskiemu – za okazane zaufanie i powierzenie koordynowania projektu w szkole, czym otworzył mi drogę na przyszłość, wykreował mnie jako nauczyciela i przekonał, że idea „Szkoły Promującej Zdrowie” to doskonałe rozwiązanie dla rozwoju polskiej oświaty.

Członkowie Polskiego Zespołu ds. Projektu „Szkoła Promująca Zdrowie”² i Partnerzy projektu

Maria Pułtorak

lekarz pediatra, członek Polskiego Zespołu ds. Projektu

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- poznanie wielu wspaniałych ludzi, od których dużo się nauczyłam i którzy obdarzyli mnie sympatią oraz wsparciem w trudnych chwilach;
- możliwość stałego doskonalenia własnej wiedzy i umiejętności w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia, poprzez uczestnictwo w licznych warsztatach i konferencjach naukowo-szkoleniowych w Polsce i za granicą (Edynburg, Kowno, Dniepropietrowsk) w celu zdobycia kompetencji edukatora SzPZ w szkołach projektowych i w sieciach wojewódzkich;
- przyswojenie zasad organizacji pracy zespołowej metodą projektu – które umożliwiło mi kierowanie pracami dyplomowymi w Wyższej Szkole Pedagogicznej i konsultowanie prac podejmowanych w Polsce, we współpracy z Polskim Towarzystwem Higienicznym z Dreyfus Health Foundation (Nowy York).

Maria Sokołowska

psycholog, członek Polskiego Zespołu ds. Projektu, krajowy koordynator projektu w l. 2000–2009

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- spotkanie niezwykłych ludzi – pracując w tym projekcie, miałam okazję współpracować z osobami, które chcą zmieniać na lepsze siebie i swoje otoczenie: nie patrzą obojętnie na to, co się wokół nich dzieje, „nie czekają na lepsze czasy”, nie narzekają, ale biorą na siebie odpowiedzialność i potrafią entuzjastycznie angażować się w trudne działania, jakich wymaga wprowadzanie zmian. Otrzymałam od nich wiele dobrej energii, mnie także udzielił się zapał do twórczej pracy i radość towarzysząca naszym spotkaniom. Tęsknię za tą niepowtarzalną atmosferą, ale jeszcze bardziej cieszę się, że mogłam jej doświadczyć.
- zdobycie wiedzy – dzięki zaangażowaniu w ten projekt wielu polskich i zagranicznych ekspertów miałam okazję uczestniczyć w niezwykle ciekawych i inspirujących szkoleniach. Jednak równie ważne – a może ważniejsze – okazało się to, czego nauczyłam się od nauczycieli ze szkół promujących zdrowie. Niezwykle cenna była ich otwartość, sprawiająca, że chcieli mówić uczciwie zarówno o tym, co się udaje, sprawdza w praktyce, co można uznać za sukces, jak i o tym, co stanowi problem, co się nie udaje. Podziwiałam, że umieli przyznać się do błędów, a diagnozę nazywali „spojrzeniem prawdzie w oczy”. To ważne uczyć się od ludzi, do których ma się zaufanie.

² Zespół ten został utworzony w 1991 roku w Instytucie Matki i Dziecka w Warszawie w celu koordynacji projektu „Szkoła Promująca Zdrowie”.

Barbara Woynarowska

lekarz pediatra, krajowy koordynator projektu w l. 1992–1997, przewodnicząca Centralnej Kapituły Krajowego Certyfikatu „Szkoła Promująca Zdrowie”

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- liczne możliwości wynikające z ponad 30-letniej (od 1986 r.) pracy związanej z tworzeniem „Szkoły Promującej Zdrowie”;
- rozwijanie własnych cech i umiejętności, takich jak: pozytywne i twórcze myślenie, wytrwałość, komunikowanie się i współpraca z innymi, planowanie, sprawczość, rozwiązywanie problemów;
- utrzymanie bardzo dobrego zdrowia – dobrej kondycji fizycznej, pogody ducha; opóźnienie procesu starzenia;
- twórcza współpraca z wieloma wspaniałymi ludźmi: entuzjastami europejskimi (w tym twórcami koncepcji „Szkoły Promującej Zdrowie” – Treforem Williamsem i Ianem Youngiem) i polskimi ekspertami, członkami Polskiego Zespołu, jego partnerami i sojusznikami, krajowymi, wojewódzkimi i rejonowymi koordynatorami oraz nauczycielami i innymi pracownikami szkół i przedszkoli. Wraz z nimi uczyłam się, jak tworzyć SzPZ, pokonywać trudności, świętować sukcesy. Mam przekonanie, że wspólnie „zrobiliśmy dobrą robotę”.
- poczucie satysfakcji i wdzięczności dla osób, które podjęły trud tworzenia szkoły promującej zdrowie. Cieszy mnie, że program się rozwija, a także dostosowuje do zmieniających warunków i potrzeb, że są nowi entuzjaści i wciąż zwiększa się liczba szkół oraz przedszkoli podejmujących działania w zakresie promocji zdrowia.

Zbigniew Cendrowski

redaktor naczelny czasopisma „Lider”, Honorowy Prezes Szkolnego Związku Sportowego, związany ze „Szkołą Promującą Zdrowie” od samego początku

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- znaczące poszerzenie własnej wiedzy na temat istoty zdrowia, możliwości jego ochrony i wzmacniania, wagi rozpoczynania edukacji zdrowotnej od najmłodszych lat i decydującej roli szkoły w tym procesie;
- postrzeganie uczestnictwa w programie jako awansu społecznego i zawodowego;
- nawiązanie licznych i trwałych znajomości, przyjaźni i poczucie wspólnoty w realizacji celów prozdrowotnych ważnych dla pojedynczego człowieka, rodzin, społeczności i państwa.

Michał Kawecki

ekspert, psycholog prowadzący autorskie warsztaty i szkolenia w l. 1992–2000

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- wyzwolenie poprzez współpracę w ramach programu osobistego potencjału twórczego i umocnienie w działaniach dla dobra wspólnego;
- poczucie uczestnictwa w działaniu wyjątkowym, niepowtarzalnym i ważnym dla polskiej edukacji;

- gruntowne przemyślenie pytania o sens edukacji i fundamentalną rolę dialogu; zrozumienie, że szkolna edukacja wyrwana z kontekstu kultury, ograniczona do metodyki nauczania i wychowania zaprzecza swemu powołaniu, a co gorsze – może dehumanizować relacje międzyludzkie;
- inspiracja do stworzenia autorskiego Studium Umiejętności Kierowania i Samorozwoju dla szkolnych koordynatorów, dyrektorów, ich zastępców, doradców i innych decydentów oraz Warsztatów Dialogu dla nauczycieli i rodziców;
- impuls do opracowania oryginalnego autorskiego projektu „Edukacja jako Dialog i Partnerstwo Podmiotów Edukacji” integrującego w nowatorski sposób społeczności szkolne – projekt doczekał się realizacji w wielu szkołach w Polsce i poza jej granicami.
- spotkanie mądrych i odważnych ludzi, a wśród nich Barbary Woynarowskiej – profesora z prawdziwego zdarzenia – oraz Marii Sokołowskiej, Marii Pułtorak, Bożeny Borys, Ewy Donhöffner, Zbigniewa Cendrowskiego i wielu innych, o których zawsze myślę z wdzięcznością. Otrzymałem od nich w darze ich skromność i ciekawość świata, zaufanie i wyrozumiałość, serdeczność i ciepło, a także poczucie humoru – zwłaszcza gdy chodziło o kwestie wychowawcze, bo – jak mawiał Albert Einstein: „Najrozumniej wychowuje ten, kto stara się być przykładem, nawet odstrasającym, jeżeli już nie może być innym”. Wszystko to razem wzmacniało mą wiarę w mądrość tych, którzy wykonują najtrudniejszy zawód świata.

Wojewódzcy i rejonowi koordynatorzy projektu, dyrektorzy, nauczyciele

Jadwiga Czyżewska

członek wojewódzkiego zespołu wspierającego w l. 1994–2010, wojewódzki koordynator projektu w województwie podlaskim w l. 2010–2017

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- zrozumienie pojęcia „zdrowie” w ujęciu holistycznym – zaowocowało nowym podejściem do siebie i otaczającego świata, nauczyło „być sobą”, stało się bodźcem do rozwinięcia i nabycia wielu umiejętności osobistych i społecznych;
- zrozumienie roli i rozwinięcie umiejętności życiowych, takich jak: podejmowanie decyzji, stawianie sobie celów i wytrwałe dążenie do ich osiągnięcia, identyfikacja własnych mocnych i słabych stron, pozytywne myślenie czy radzenie sobie z emocjami, które pozwoliło efektywniej wykonywać obowiązki zawodowe, pełnić różne role: edukatora, trenera, doradcy, a także okazało się przydatne w życiu osobistym;
- nabycie śmiałości w dokonywaniu zmian oraz umiejętności planowania zgodnie z koncepcją szkoły promującej zdrowie, czyli od diagnozy do ewaluacji z uwzględnieniem monitorowania przebiegu realizacji;
- poznanie wielu wspaniałych ludzi z entuzjazmem włączających się do działań, zacieśnienie współpracy, zdobycie umiejętności wspólnego świętowania sukcesów. Uczestnictwo w konferencjach oraz spotkaniach szkół promujących zdrowie pozwoliło odczuć niezwykle przyjazny klimat motywujący do dalszej pracy.

Anna Głowacka

wojewódzki koordynator projektu w województwie świętokrzyskim w l. 1995–2009

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- rozwój osobisty – szkolenia uczyły mnie innego podejścia do własnej pracy („odrdzewiały” mnie);
- poznanie metod aktywizujących (nadal wykorzystywanych przeze mnie w pracy edukatorskiej);
- uzyskanie statusu edukatora;
- uzyskanie III stopnia specjalizacji zawodowej w zakresie organizacji i zarządzania oświatą – wykorzystanie wiedzy zdobytej podczas studium > Organizacja i zarządzanie Projektem < „Szkoła Promująca Zdrowie”;
- poznanie osób będących znakomitymi specjalistami, ale przede wszystkim: ludźmi – nawiązanie przyjaźni trwających do tej pory.

Krystyna Żelich-Tarczyńska

wojewódzki koordynator w województwie pomorskim w l. 1995–2012

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- umiejętność inicjowania kontaktów międzyludzkich, tworzenia miłej, sympatycznej atmosfery, życzliwości, otwartości na drugiego człowieka, współpracy w zespole. Dzięki uczestnictwu w tym programie poznałam wielu wspaniałych ludzi, skorzystałam z licznych szkoleń, wielotematycznych warsztatów;
- kompetencje w zakresie przeprowadzania diagnozy, planowania i ewaluacji, radzenia sobie ze zmianą i trudnymi sytuacjami. Zdobyłam szereg kwalifikacji, które umożliwiły mi wykonywanie pracy na różnych stanowiskach. Dzięki zdobytym wówczas umiejętnościom poradziłam sobie w najtrudniejszym okresie mojego życia. Ludzie uczestniczący w tym programie pomogli mi odnaleźć się w rzeczywistości, która tak nagle się dla mnie zmieniła. Program odnosił coraz większe sukcesy, sieć się rozrastała, a ja zyskiwałam nowych przyjaciół, cudownych ludzi, z którymi utrzymuję kontakty do dzisiaj – ludzi, którzy do siebie się uśmiechają;
- rozpoznawalność na terenie województwa pomorskiego zyskana w dużej mierze dzięki koordynowaniu sieci „Szkoł Promujących Zdrowie”. Hasło „Szkoła Promująca Zdrowie” otwiera mi w dalszym ciągu wszystkie drzwi, przełamuje lody, daje radość i satysfakcję. Jestem szczęśliwa, że mogłam realizować i współtworzyć ten program, który jako jedyny proponuje rozwiązania systemowe w zakresie holistycznie pojmowanego zdrowia i nie tylko.

Irena Sierpowska-Glapiak

dyrektor szkoły podstawowej w Lesznie w l. 1991–2007, wizytator w Kuratorium Oświaty w Poznaniu w l. 2010–2017

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- dbałość o zdrowie fizyczne i psychiczne oraz relacje społeczne;
- nabycie wysokich umiejętności potrzebnych do tworzenia programów, scenariuszy i prowadzenia zajęć warsztatowych (dotyczących nie tylko edukacji zdrowotnej, ale także innych zakresów tematycznych, z jakich posiadam wiedzę merytoryczną);

- satysfakcja z powodu:
  - trafności decyzji, dotyczącej utworzenia w 1991 r. SzPZ, którą podjęłam jako dyrektor. Od 10 lat nie jestem już dyrektorem tej szkoły, ale nadal realizowane są tam założenia SzPZ (szkoła posiada Krajowy Certyfikat);
  - stworzenia bardzo dobrej szkoły osiągającej wysokie wyniki nauczania i cieszącej się dużym uznaniem nie tylko w środowisku lokalnym (jedna z najlepszych spośród 10 szkół podstawowych w Lesznie);
  - awansu zarządzanej przeze mnie szkoły – która jeszcze w latach 70. była wiejską szkółką – do rangi placówki miejskiej. Początkowo szkoła przez społeczność lokalną była postrzegana jako mała, peryferyjna, gorsza, a wielu rodziców posyłało swoje dzieci do szkół w śródmieściu;
  - wieloletniej, pełnej zaangażowania pracy na rzecz SzPZ – wystąpienia na konferencjach krajowych, wojewódzkich i regionalnych, szkolenia koordynatorów spowodowały rozpoznawalność mojej osoby nie tylko w Lesznie (moje nazwisko kojarzone jest ze SzPZ – jako „żywa reklama” projektu);
  - bardzo dobrej znajomości pracy w SzPZ, która stała się podstawą mojej wiarygodności, co przekładało się na rozwój sieci SzPZ;
  - dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem z nauczycielami, dyrektorami, pielęgniarkami, studentami Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, szkolnymi koordynatorami SzPZ z województwa wielkopolskiego;
  - wysokich ocen z ewaluacji przeprowadzonych przeze mnie szkoleń dotyczących promocji zdrowia, edukacji zdrowotnej i programu SzPZ dla nauczycieli, dyrektorów, pielęgniarek.

Anna Szczepanik

dyrektor przedszkola, koordynator rejonowy projektu w województwie podkarpackim (rejon Dębica), związana z projektem od 20 lat

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- znaczący wpływ uczestnictwa w SzPZ na moją pracę zawodową;
- szansa na niestandardowy wszechstronny rozwój i możliwość uzyskania szerszego spojrzenia na polską oświatę i nie tylko;
- możliwość samorealizacji;
- poznanie wspaniałych ludzi, którzy odegrali bardzo ważną rolę w moim życiu zawodowym;
- bycie autorką i realizatorką edukacyjnego projektu wielostronnej współpracy międzynarodowej pod hasłem: „Mały Europejczyk to Ja i Ty”, który został wdrożony w roku szkolnym 2009/2010 i jest kontynuowany;
- współpraca z kilkunastoma placówkami z różnych państw Europy – efekty projektu prezentowałam na konferencjach międzynarodowych na Słowacji (Bardejów), na Ukrainie (Lwów, Rudki), w Czechach (Praga), Rosji (Moskwa), w Belgii (Bruksela) w latach 2011–2015;
- wydanie dwutomowej książki o projekcie pt.: „Pozwólmy sobie być razem” – filozofia tego projektu w pewnej mierze oparta jest na doświadczeniach „Szkoły Promującej Zdrowie”, zyskał on duże uznanie za granicą.

Anna Sawicka

koordynator szkolny, koordynator rejonowy projektu w województwie podkarpackim (rejon Jarosław), członek zarządu Jarosławskiego Stowarzyszenia Oświaty i Promocji Zdrowia, związana z projektem od niemal 20 lat

„Straty” związane z udziałem w projekcie:

- nakład czasu – zdecydowanie udział w tworzeniu SzPZ wymagał od nas pracy nie tylko w tygodniu, ale też w soboty i niedziele. Zabieraliśmy go rodzinie, ale nie do końca okazało się to stratą, gdyż wciągnęliśmy w wiele zadań nasze dzieci i mężów, co obróciło się w niepodważalną korzyść;
- niemiłe poczucie niedoceny miałam wtedy, gdy młodsze pokolenie nauczycieli odkrywało dla szkoły nowe atrakcyjne projekty, a tworzenie szkoły promującej zdrowie spowszechniało, stało się czymś oczywistym, co szkole towarzyszy i jest kontynuowane. Kolejni nauczyciele i pracownicy, dzieci i ich rodzice zastawali toczący się proces i go kontynuowali jako część integralną systemu szkoły. Pojawiał się wtedy problem ze znajomością idei SzPZ, jej początków i twórców – to po prostu „się działo”. Nikt już nie dostrzegał mojej roli jako osoby, która pokazała, uczyła, wprowadzała ideę w czyn, przez lata koordynowała i wzięła na siebie odpowiedzialność za jakość oraz konsekwentną trwałość procesu.

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- to, co najcenniejsze w życiu, czyli trwałe przyjaźnie;
- poznanie wspaniałych, mądrych ludzi – na zawsze w pamięci zostaną mi kontakty z profesor Barbarą Woynarowską czy Marią Sokołowską;
- przynależność do grupy pionierów w opracowywaniu nowych metod planowania i działania, powielanych przez kolejne programy i wprowadzanych na stałe do praktyki szkolnej czy konferencyjnej – to wielka satysfakcja;
- pasja, z którą pracowaliśmy: cieszyliśmy się z sukcesów, świętowaliśmy, nie „cierpieliśmy”, gdy poświęcaliśmy swój wolny czas szkole – lubiliśmy tak pracować;
- umiejętność przeprowadzania i wyciągania wniosków z ewaluacji wszystkich podejmowanych działań;
- możliwość wykonywania ciekawej pracy, która stwarzała okazję do twórczego działania i rozwoju osobistego;
- możliwość włączania rodziny w swoje działania zawodowe;
- poznanie – w czasie wspólnych działań „Szkół Promujących Zdrowie” – ludzi, którzy nadal w pozazawodowych kontaktach służą pomocą i wsparciem w zakresie swoich kompetencji;
- możliwość udziału w profesjonalnych szkoleniach i konferencjach;
- udział w fantastycznych imprezach dla dorosłych i dla dzieci;
- zdobycie wiedzy, jak dbać o swoje zdrowie, oraz świadomości, co jest dobre dla mnie i moich bliskich (Jeśli kiedykolwiek zdarza mi się odstąpić od tych zasad, to mam wyrzuty sumienia.);
- założenie Jarosławskiego Stowarzyszenia Oświaty i Promocji Zdrowia;
- wzbogacenie mojego życia zawodowego i osobistego – teraz, gdy już nie pracuję w szkole, mogę uczestniczyć w działaniach Stowarzyszenia; nawet po moim przejściu na emeryturę ta sytuacja się nie zmieniła.

Krystyna Sikora

nauczycielka zawodu w Szkole Medycznej, Ostrów Wielkopolski

Moje osobiste korzyści z realizacji projektu:

- ukończenie studiów podyplomowych „Szkoła Promująca Zdrowie”;
- rozmowy osobiste z panią prof. Barbarą Woynarowską i Marią Sokołowską – serdeczne, przepełnione mądrością życiową;
- poszerzenie wiedzy, podniesienie swoich kompetencji;
- podejmowanie nowych wyzwań – w tym zmiana pracy;
- nabycie umiejętności asertywnego zachowania;
- wiara w siebie;
- postawa poszukiwania nowej wiedzy – nieustanne doksztalcanie się.

Korzyści z realizacji programu „Szkoła Promująca Zdrowie” dla szkoły i dla systemu edukacji

Szkolni koordynatorzy, dyrektorzy i nauczyciele szkół projektowych

Bożena Borys

szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa nr 2 w Augustowie

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- zmiana metod pracy;
- umiejętność wsłuchiwania się w to, co mają do powiedzenia uczniowie;
- realizacja planu „uaktywniania rodziców”;
- rozpoznawalność szkoły jako placówki wdrażającej nowatorskie działania;
- zwiększony napływ osób chętnych, by uczęszczać do naszej szkoły;
- organizowanie licznych konferencji i szkoleń przeprowadzanych aktywnie, twórczo i sprawnie;
- zorganizowanie kilku edycji Forum Samorządów Uczniowskich – gospodarzami byli uczniowie;
- realizacja kilku innowacyjnych rozwiązań i programu autorskiego;
- poczucie satysfakcji.

Eugeniusz Dmitryszyn

dyrektor, szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa w Koczale

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- znaczne poszerzenie wiedzy i przyrost umiejętności z zakresu promocji zdrowia w społeczności szkolnej;
- dostosowanie obiektów szkolnych do wdrażania zachowań prozdrowotnych (podjazdy, sanitariaty, kuchnia, boisko, itp.);
- nawiązanie kontaktów ze szkołami w kraju i za granicą, w tym trwającej 20 lat współpracy ze szkołą niemiecką w Bad Saarow; współpraca i coroczne wizyty władz samorządowych, grup sportowych, artystycznych, strażackich i innych; wzajemne poznanie, burzenie uprzedzeń – skromny wkład w budowanie pojednania polsko-niemieckiego;
- przynależność do Europejskiej Sieci „Szkół Promujących Zdrowie”;
- reprezentowanie szkół polskich na wystawie „Expo 2000” w Hanowerze;
- dzielenie się wiedzą i doświadczeniami z innymi placówkami z powiatu i województwa;
- promocja szkoły i gminy w kraju i za granicą.

Wiesława Lisek-Fronczak

nauczycielka, obecnie dyrektor szkoły, Szkoła Podstawowa w Koczale

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- profesjonalnie przygotowani nauczyciele – dzięki udziałowi w szkoleniach i warsztatach (dobre szkolenia to nie tylko wykłady, ale aktywny udział uczestników);
- współpraca ze szkołą partnerską w Niemczech;

- praca metodą małych kroków – opracowywanie strategii dochodzenia do celu;
- ciągle wykorzystywanie aktywizujących metod – to mamy we krwi; scenariusze zajęć z zakresu profilaktyki uzależnień;
- podmiotowe traktowanie ucznia, partnerstwo z rodzicami, organem prowadzącym i instytucjami;
- cieszenie się z każdego, nawet małego, sukcesu i świętowanie go;
- przekonanie, że nie ma spraw niemożliwych do załatwienia – „chcieć znaczy móc”;
- umiejętność rozmawiania z rodzicami w oparciu o schemat: pozytyw – negatyw – pozytyw, który teraz staje się popularny (a my znamy go od 25 lat), a także prowadzenie spotkań z rodzicami metodą warsztatową.

Zofia Piber

szkolny koordynator projektu

Irena Pęcak

nauczycielka

Ewa Donhöfner

dyrektor

Szkoła Podstawowa nr 105 w Krakowie

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- przemiana placówki w „szkołę dialogu” i partnerstwa między nauczycielami, uczniami, rodzicami – budującą dobre relacje międzyludzkie, które stanowią sens edukacji;
- satysfakcja z powodu tworzenia Krakowskiej i Małopolskiej Sieci „Szkół Promujących Zdrowie” oraz możliwości dzielenia się zdobytą wiedzą i doświadczeniem;
- wzrost prestiżu szkoły w środowisku;
- możliwość nawiązania międzynarodowej współpracy i wymiany uczniów oraz nauczycieli (z placówkami w USA, na Słowacji, Węgrzech, w Czechach, na Litwie, w Norwegii), a także poznania wielu wspaniałych i mądrych ludzi – współpraca okazała się trwała;
- uruchomienie szkolnego zespołu do spraw promocji zdrowia, posiadającego lidera i plan działań spójny ze szkolnym programem profilaktyczno-wychowawczym, z misją i wizją szkoły;
- dobre przygotowanie do kolejnych zmian w oświacie: formy ewaluacji i monitorowania nie były zaskoczeniem dla rady pedagogicznej i dyrekcji szkoły;
- wdrażane na bieżąco zmiany dotyczące: pokonywania barier architektonicznych, rozbudowy bazy sportowej (nowa hala sportowa, rewitalizacja boiska), podnoszenia poziomu estetyki i bezpieczeństwa na terenie placówki, systematycznego unowocześniania bazy dydaktycznej;
- budowanie autonomicznej społeczności szkolnej w oparciu o dialog – zarządzanie szkołą sprzyja uczestnictwu, partnerstwu, współpracy i skuteczności działań związanych z promocją zdrowia;
- realizacja projektów międzynarodowych i systematyczne podnoszenie kwalifikacji nauczycieli zgodnie z potrzebami szkoły, zmieniającego się środowiska i świata;
- gotowość rady pedagogicznej do pracy zespołowej – wspólnie się uczymy, poprawiamy relacje, doskonalimy program „Szkoły Promującej Zdrowie”;

- przeżycie niepowtarzalnej przygody, z udziałem mądrych ludzi, posiadających pasję, pełnych skromności i serdeczności, ciekawych świata, którzy nie boją się zmian.

Paweł Miszczak

Szkoła Podstawowa nr 44 w Łodzi, dyrektor i szkolny koordynator projektu

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- zdobycie kolejnych certyfikatów: Certyfikatu Łódzkiej Sieci „Szkół Promujących Zdrowie” – 1996–2015; Krajowego Certyfikatu Sieci „Szkół Promujących Zdrowie” – lata: 2010–2015, 2017;
- wypełnianie obowiązków zgodnie z wypracowanymi wzorcami: planowanie pracy i jej systematyczna kontrola;
- osiąganie przez uczniów i nauczycieli kolejnych sukcesów – na sprawdzianach po klasie 6 uczniowie uzyskiwali bardzo wysokie i najwyższe wyniki w kraju, lokując się wielokrotnie na I miejscu w Łodzi; w rankingu medialnym znaleźliśmy się na 3 miejscu wśród najbezpieczniejszych szkół w Łodzi;
- aktywność w środowisku lokalnym: organizowaliśmy próby ustanowienia Rekordów Guinnessa: „Najdłuższy pociąg Tuwima” (rekord zapisany w Księdze Guinnessa w 2002 r.); „Największa orkiestra fletów prostych gra kolędy” (przy współpracy z Filharmonią Łódzką); „Największy chór śpiewa piosenki o Łodzi” (współpraca z realizatorami projektu „Śpiewająca Polska”);
- działalność: orkiestry dętej „Czwórki Band’87”, chóru szkolnego, grup teatralnych w języku polskim i angielskim, Koła Rodzinnej Turystyki Pieszej „Dreptuś”, Uczniowskiego Klubu Sportowego „UKS 44” i wielu kół przedmiotowych;
- utworzenie przez nauczycieli wspólnie z przyjaciółmi szkoły Fundacji „Akademia 44”, która bardzo skutecznie wspiera funkcjonowanie szkoły;
- poprawa warunków lokalowych: przygotowanie sali widowiskowej z nagłośnieniem, oświetleniem scenicznym i projektorem multimedialnym; wymiana sieci grzewczej, okien, ocieplenie elewacji; wybudowanie dużego placu zabaw dla uczniów i dzieci z osiedla – szkoła wygląda bardzo atrakcyjnie;
- stworzenie dzięki dofinansowaniu z budżetu obywatelskiego Sportowej Strefy Aktywności Rodzinnej – z 2 kortami tenisowymi, boiskiem do piłki siatkowej, bieżnią zewnętrzną, siłownią, stołem pingpongowym i stołami do szachów.

Wanda Kamińska

szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa nr 1 Pułtusk

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- wspaniałe uczucia pracowników szkoły; poczucie podejmowania działań atrakcyjnych dla szkoły; prawdziwa satysfakcja; ciężka praca niosąca za sobą ofiary, ale przynosząca także owoce;
- maksymalny wysiłek rady pedagogicznej podczas pracy nad wdrażaniem projektu, uruchomienie pasji i kreatywności, przełamywanie swoich barier, inwestowanie we własny rozwój;
- zmiany dokonujące się nie tylko w pracownikach szkoły, ale w całym środowisku/siedlisku;

- wzmocnienie identyfikacji pracowników i uczniów ze szkołą poprzez angażowanie się w działania edukacyjno-zdrowotne;
- tworzenie zespołów nie tylko w strukturze zależności, ale także w grupach równoważnych;
- wykreowanie marki szkoły, o której pamięć trwa, mimo że SP nr 1 im. S. Starzyńskiego w Pułtusku została zlikwidowana.

Aleksandra Krawczyk

szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa w Raszkowie

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- „pospolite ruszenie” w całej społeczności szkolnej – czuliśmy, że jesteśmy współautormi zmian;
- udział wszystkich nauczycieli w warsztatach rozwoju osobistego, który był początkiem „nowego” w szkole
- indywidualne zmiany postaw nauczycieli oraz pozostałych pracowników – spowodowały one przemiany w relacjach i doprowadziły do odmiennego postrzegania drugiego człowieka, jako kogoś, kto ma prawo do wypowiedzania własnego zdania, okazywania swoich uczuć;
- wymiana doświadczeń między nauczycielami różnych szkół projektowych podczas warsztatów i konferencji – inspiracja do wprowadzania ciekawych metod pracy, nowych narzędzi;
- rozwój kreatywności nauczycieli i pracowników niepedagogicznych;
- zyskanie przez osoby realizujące projekt wiary we własne możliwości i umiejętności (czego przykładem może być nieżyjąca już pielęgniarka Ola);
- zorganizowanie w trakcie realizacji projektu wypoczynku letniego dla 150 naszych uczniów w szkołach projektowych: w Krakowie, Ostrowcu Świętokrzyskim – były to wspaniałe wakacje;
- planowe realizowanie od 2003 r. – z wykorzystaniem wiedzy, materiałów i nabytych umiejętności – zajęć z kształtowania umiejętności życiowych uczniów w klasach 4 i 5;
- organizacja w naszej szkole warsztatów dla szkolnych koordynatorów oraz spotkanie uczestników I Regionalnej Konferencji „Szkół Promujących Zdrowie” ze społecznością szkolną;
- atmosfera, która pozostała w szkole po zakończeniu programu, mimo upływu lat – kolejni nauczyciele przechodzą na emerytury, a następnymi „przejmują pałeczkę” – nie rywalizują, ale współpracują;
- stworzenie szkoły przyjaznej dla tych, którzy się w niej uczą, pracują i ją odwiedzają – to największa wartość programu!

Janusz Sobiech

dyrektor i szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa w Staninie

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- podmiotowe traktowanie ucznia (ciągle wzrastająca jakość edukacji);
- troska nauczycieli o własne zdrowie, dzięki której jakość edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia zdecydowanie wzrosła;

- organizowanie w szkole – oprócz zajęć dla uczniów – także zajęć dla dorosłych (np. gry zespołowe, aerobik dla pań);
- rzetelne przeprowadzanie diagnoz – by spojrzeć prawdzie w oczy;
- pozyskiwanie wielu dodatkowych pieniędzy na realizację programów;
- organizowanie wypoczynku letniego i zimowego (np. wyjazdów narciarskich) nie tylko dla uczniów, ale i dla pracowników szkoły, którzy otrzymują dofinansowanie z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych;
- nieprzerwane funkcjonowanie gabinetu pielęgniarki środowiskowej;
- realne planowanie działań szkoły;
- czerpanie od szkół europejskich przykładów dobrej praktyki, propagowanie wśród nich własnych działań;
- zdrowe, przyjacielskie relacje międzyludzkie panujące w szkole;
- sukcesy we współpracy ze szkołami partnerskimi z państw europejskich:
  - w l. 2005–2008 we współdziałaniu z placówkami z Cypru, Portugalii i Słowenii realizowano program „Wzrost poczucia własnej wartości jako sposób na rozwiązywanie trudnych sytuacji życiowych”;
  - w l. 2009–2011 we współdziałaniu z placówkami z Walii, Anglii, Czech, Norwegii, Włoch i Finlandii realizowano program „Odżywiaj się zdrowo, bądź sprawny”;
  - w l. 2010–2012 we współdziałaniu z placówkami z Anglii i Hiszpanii realizowano program edukacyjny „W jaki sposób możemy rozwijać sferę duchową, emocjonalną i intelektualną”;
  - w l. 2010–2013 w ramach akcji „Comenius Regio” realizowano we współdziałaniu z Turcją projekt „Rozwój współpracy z rodzicami jako sposób na poprawę jakości edukacji” – został on wysoko oceniony przez Narodową Agencję Programu „Uczenie się przez całe życie”;
  - w l. 2011–2013 we współdziałaniu z Włochami, Finlandią, Norwegią, Hiszpanią, Niemcami i Węgrami realizowano projekt „Zmień coś”;
  - w l. 2012–2014 we współdziałaniu z Turcją, Francją, Szwecją, Rumunią i Bułgarią realizowano projekt „A Song to Integrate Nations and Gather All Colors Together” („Przez piosenkę do integracji różnych kultur i narodów”);
  - w l. 2015–2017 zrealizowano projekt gminny „Learn more with ICT and outdoor Poland – Sweden”;
  - w l. 2015–2018 we współdziałaniu z Norwegią, Estonią, Szwecją i Włochami realizowany jest projekt „Pozwólmy dzieciom zmienić świat. Uczenie się i nauczanie tolerancji i wartości począwszy od przedszkola”;
  - w l. 2017–2019 realizowany jest we współdziałaniu ze Szwedami projekt „Let’S make A difference bY combating xenOphobia!” („Dokonajmy zmiany poprzez zwalczanie ksenofobii!”).

Mariola Pipier

szkolny koordynator projektu, Szkoła Podstawowa nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Starogardzie Szczecińskim

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- trwałość osiągnięć – nasza szkoła jako jedna spośród pierwszej „złotej czternastki” jest nadal „Szkołą Promującą Zdrowie”, posiada Certyfikat Wojewódzki i Krajowy, będzie starać się o prolongatę Certyfikatu Krajowego, jest ciągle identyfikowana w środowisku jako reprezentująca program;
- popularność placówki – rodzice chętnie zapisują do nas swoje dzieci, ponieważ dbamy o jakość i trwałość standardów SzPZ; szkoła jest placówką integracyjną, co w sposób naturalny posłużyło ukazaniu społeczności lokalnej, że idea SzPZ sprzyja otwarciu się na potrzeby uczniów z niepełnosprawnościami;
- ciągłe używanie narzędzi opracowanych do planowania działań w SzPZ w celu diagnozowania, monitorowania i ewaluacji działań wychowawczych i profilaktycznych. Istnieje przekonanie, że praca z zastosowaniem metodologii SzPZ przynosi korzyści wychowawcze i dydaktyczne;
- przygotowywanie kolejnych pokoleń nauczycieli do pracy w naszej placówce pod kątem realizacji założeń SzPZ – w planach rozwoju osobistego i zawodowego nauczyciele uwzględniają zadania sprzyjające promocji zdrowia, a dyrekcja szkoły wspiera działania potwierdzające trwałość projektu;
- pełnienie przez naszą placówkę funkcji szkoły bazowej dla rozwoju idei SzPZ w województwie zachodniopomorskim – prowadzimy lekcje otwarte, warsztaty dla szkolnych koordynatorów i dyrektorów oraz dla instytucji edukacyjnych z terenu województwa, szkoła jest statutowym członkiem Wojewódzkiego Zespołu ds. „Szkół Promujących Zdrowie”, a koordynator szkolny jako członek tego zespołu motywuje i wspiera swoimi działaniami kolejnych wojewódzkich koordynatorów w podejmowaniu działań na rzecz trwałości projektu na terenie województwa.

Członkowie Polskiego Zespołu ds. Projektu „Szkoła Promująca Zdrowie” i Partnerzy projektu

Maria Pułtorak

lekarz pediatra, członek Polskiego Zespołu Projektu „Szkoła Promująca Zdrowie”

Korzyści z projektu dla systemu edukacji:

- upowszechnienie w szkołach promujących zdrowie (jeszcze przed reformą systemu edukacji we wrześniu 1999 r.) pracy metodami „nowej szkoły”;
- stworzenie szkół, które są przyjazne dla uczniów, ich rodziców i nauczycieli – dzięki systematycznym, twórczym działaniom wielu pracowników SzPZ i instytucji, które ich wspierały, w tym Polskiego Zespołu ds. Projektu „Szkoła Promująca Zdrowie” pod kierownictwem profesor Barbary Woynarowskiej i magister Marii Sokołowskiej.

Maria Sokołowska

psycholog, członek Polskiego Zespołu, krajowy koordynator projektu w l. 2000–2009

Korzyści z projektu dla systemu edukacji:

- znalezienie nauczycieli, którzy nie tylko dobrowolnie wzięli na siebie trud sprawdzenia w praktyce nowatorskich rozwiązań, ale i chętnie dzielą się z innymi swoimi doświadczeniami;
- wspólne wypracowanie modelu szkoły, w której nie tylko zdobywa się wykształcenie, ale która ma służyć zdrowiu i dobremu samopoczuciu wszystkich członków społeczności szkolnej;
- upowszechnienie holistycznej koncepcji zdrowia, tak aby współzależność wszystkich aspektów zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego była jak najszerszej dostrzegana i rozumiana, by powiedzenie „do szkoły chodzi całe dziecko, a nie tylko jego głowa” było znane również poza szkołami projektowymi;
- wypracowana i sprawdzona strategia wprowadzania zmian: od diagnozy problemów, poprzez próby ich rozwiązania, do oceny skuteczności podjętych działań;
- ukazanie znaczenia szerokiej współpracy i zaangażowania w proces wprowadzania zmian całej społeczności – z uwzględnieniem uczniów, rodziców i personelu pomocniczego szkół;
- duży zakres sprawdzonych doświadczeń, z których każda zainteresowana szkoła może skorzystać.

Barbara Woynarowska

lekarz pediatra, krajowy koordynator projektu w l. 1992–1997, przewodnicząca Centralnej Kapituły Krajowego Certyfikatu „Szkoła Promująca Zdrowie”

Korzyści z projektu dla systemu edukacji:

- wprowadzenie na początku lat 90. XX w. do praktyki szkół w Polsce: metody projektu, metod aktywizujących, planowania działań i ich ewaluacji;
- „otworzenie” zdrowiu drzwi do systemu edukacji, zwłaszcza do szkół i przedszkoli, w mniejszym stopniu do administracji i twórców polityki edukacyjnej;
- opracowanie standardów i narzędzi do autoewaluacji działań SzPZ (2006, 2016), standardów i narzędzi do autoewaluacji przedszkola promującego zdrowie (2017);
- upowszechnienie koncepcji SzPZ w całym kraju (do sieci wojewódzkich należy prawie 3500 szkół i przedszkoli);
- ustanowienie Krajowych Certyfikatów „Szkoła Promująca Zdrowie” (2008) i „Przedszkole Promujące Zdrowie”(2017);
- utworzenie w resorcie edukacji na poziomie krajowym, wojewódzkim i częściowo regionalnym infrastruktury i koalicji dla wspierania edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia w szkole; wprowadzenie edukacji zdrowotnej do podstawy programowej kształcenia ogólnego (1997, 1999–2001, 2008, 2017) oraz do standardów kształcenia nauczycieli (2012);
- wykształcenie ok. 200 edukatorów ds. edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia;
- opracowanie i upowszechnienie wielu poradników i materiałów dotyczących edukacji zdrowotnej oraz promocji zdrowia w szkole;

- tworzenie pozytywnego wizerunku Polski na forum międzynarodowym – należymy do krajów najbardziej aktywnych w tworzeniu SzPZ, nasza infrastruktura dla wspierania pracy szkół i przedszkoli jest unikatowa w Europie.

Zbigniew Cendrowski

redaktor naczelny czasopisma „Lider”, honorowy prezes Szkolnego Związku Sportowego, związany z projektem od samego początku

Korzyści z projektu dla systemu edukacji:

- wzbogacenie treści i metod szkolnego systemu wychowania, w tym w odniesieniu do wychowania fizycznego i sportu szkolnego, tj. dziedzin, w których działałem;
- podniesienie rangi zajęć wf. i sportu szkolnego w promowaniu zdrowia, które z kolei – wzbogaciło formy i metody działalności SzPZ o środki z zakresu kultury fizycznej, co wyrażaliśmy hasłem: „promocja zdrowia środkami kultury fizycznej”;
- włączenie zadań z zakresu promocji zdrowia do programu Szkolnego Zespołu Sportowego (SZS) oraz wdrażanie zasady, że nauczyciele wf. i działacze SZS są naturalnymi liderami promocji zdrowia, którą zapisano m.in. w podstawie programowej wychowania fizycznego z 2008 r.

Michał Kawecki

ekspert, psycholog prowadzący autorskie warsztaty i szkolenia w l. 1992–2000

Korzyści z projektu dla systemu edukacji:

- wykorzystanie przez wiele polskich szkół doświadczeń placówek uczestniczących w programie, a zwłaszcza „złotej czternastki” należącej do Europejskiej Sieci „Szkół Promujących Zdrowie”;
- przetestowanie na rodzimym gruncie reformatorskich działań prowadzonych przez Polski Zespół i uwzględnienie humanistycznego wymiaru polskiego szkolnictwa;
- pokazanie znakomitego przykładu, jak oddolnie, z pomocą ekspertów, tworzyć nowoczesną szkołę odpowiadającą na potrzeby uczniów, nauczycieli i rodziców;
- dostarczenie sprawdzonych praktycznie strategii budowania autonomicznej społeczności szkolnej, jej „tkanki łącznej” – w oparciu o dialog, rzetelną pracę i przyjazne, partnerskie współdziałanie podmiotów edukacji;
- potwierdzenie, jak wielkie jest w procesie edukacji znaczenie kultury, a w szczególności kultury dialogu;
- ukazanie szkoły jako autentycznego centrum kultury osadzonego w społeczności lokalnej (swojej małej ojczyźnie) i nastawionego na wzbogacanie siebie, otoczenia i każdego człowieka o nowe dobra duchowe i wartości;
- stworzenie podstaw do dalszych opracowań badawczych – uwzględniających zwłaszcza aspekty humanistyczne funkcjonowania szkół – poprzez dostarczenie żywych świadectw rozwoju duchowego uczestników programu SzPZ.

Wojewódzcy i rejonowi koordynatorzy projektu, dyrektorzy, nauczyciele

Jadwiga Czyżewska

członek wojewódzkiego Zespołu Wspierającego w l. 1994–2010, wojewódzki koordynator projektu w województwie podlaskim w l. 2010–2017

Korzyści z projektu dla systemu edukacji:

- stworzenie programu spójnego z zapisami podstawy programowej kształcenia ogólnego oraz kierunkami polityki oświatowej państwa;
- umożliwienie realizacji powinności każdej placówki oświatowej w pełnym zakresie;
- możliwość opracowywania i realizacji innowacji, poszerzenia oferty edukacyjnej oraz promocji placówek realizujących projekt.

Anna Głowacka

wojewódzki koordynator projektu w województwie świętokrzyskim w l. 1995–2009

Korzyści z projektu dla szkoły i systemu edukacji:

- narzędzia do planowania pracy z „ludzką twarzą”, pomocne w konstruowaniu programów wychowawczych, szkolnych programów profilaktyki;
- upowszechnienie metod aktywizujących i stosowanie ich – szczególnie w edukacji zdrowotnej;
- poprawa relacji w społecznościach szkolnych;
- umiejętność mierzenia jakości pracy szkoły, prowadzenie ewaluacji;
- poprawa funkcjonowania zespołów nauczycielskich, umiejętność współpracy;
- zwiększenie troski o zdrowie, poprawa stylu życia.

Krystyna Żelich-Tarczyńska

wojewódzki koordynator projektu w województwie pomorskim w l. 1995–2012

Korzyści z projektu dla systemu edukacji:

- zyskanie ludzi świadomych, otwartych, kreatywnych, chcących się doskonalić przez całe życie. Dyrektorzy i nauczyciele szkół promujących zdrowie jako pierwsi zyskiwali stopnie awansu zawodowego (od momentu wejścia w życie rozporządzenia w tym zakresie) – ze względu na swoje umiejętności interpersonalne, a także dlatego, że potrafili planować i ewaluować wtedy, kiedy inni dopiero zaczynali. Potrafili dzielić się doświadczeniem i współpracować w grupie oraz tworzyć atmosferę sprzyjającą uczeniu się – stanowiącą ważny element życia szkoły. Wprowadzali politykę zdrowotną we wszystkich obszarach funkcjonowania placówki. Dokumentowanie różnych przedsięwzięć nie było dla nich trudne. Z łatwością podejmowali oni nowe zadania, a inne programy, które wdrażano w ramach kolejnych reform systemu edukacji, zyskiwały w nich aktywnych realizatorów;
- modernizacja szkolnych budynków, podobnie jak całego środowiska szkoły. Ludzie w nim pracujący dostrzegli potrzebę dbania o zdrowie własne i członków społeczności,

w której żyją. Kolejni dyrektorzy i nowi nauczyciele kontynuują dorobek poprzedników, co stanowi ogromną wartość tego programu. Inne programy zaczynają się i kończą, a nasz trwa już 25 lat i będzie trwał jeszcze długo.

Irena Sierpowska-Głapiak

dyrektor szkoły w Lesznie w l. 1991–2007, wizytator w Kuratorium Oświaty w Poznaniu w l. 2010–2017

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- poprawa warunków pracy;
- podporządkowanie polityki szkolnej promocji zdrowia;
- planowanie pracy i jej ewaluacja;
- stosowanie metod aktywizujących i prowadzenie przez nauczycieli zajęć o charakterze warsztatowym;
- coroczna realizacja programu edukacji zdrowotnej we wszystkich klasach (spiralny układ treści);
- planowanie pracy zgodnie z podejściem: „od ludzi do problemu” (jedna ze strategii tworzenia SzPZ) – społeczność szkolna była zainteresowana rozwiązywaniem własnych problemów;
- zaangażowanie rodziców we współpracę (bardzo wysoka frekwencja rodziców na zebraniach ogólnych z dyrektorem szkoły i na zebraniach z wychowawcami w klasach);
- pozyskanie sojuszników i przyjaciół szkoły, także z grona lekarzy;
- otwarcie się uczniów na edukację zdrowotną: corocznie przeprowadzana ewaluacja warsztatów prowadzonych przeze mnie dla uczniów (bez ocen, 90 min, 1 raz w tygodniu w klasach 4 i 1 raz w miesiącu w klasach 5 i 6) wykazała, że w szkole takie zajęcia są potrzebne (tylko pojedynczym uczniom zajęcia nie podobały się). Niejednokrotnie uczniowie opatrywali arkusze ewaluacyjne różnymi rysunkami wyrażającymi ich emocjonalny stosunek do warsztatów, takimi jak: słoneczko, uśmiechnięta buzia, serduszko itp.);
- udział rodziców w zajęciach warsztatowych wspólnie z uczniami – dawał on wymierne efekty, np. po zajęciach dotyczących palenia papierosów dwie mamy w trakcie „rundki ewaluacyjnej” zadeklarowały rzucenie palenia papierosów i rzeczywiście zrealizowały swój plan;
- prowadzenie atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych (wysoka frekwencja uczniów);
- wysokie wyniki nauczania potwierdzone sprawdzianami klas 6.

Korzyści z projektu dla systemu edukacji:

- rozwój sieci SzPZ w Kuratorium Oświaty w Poznaniu – Delegatura w Lesznie (32 szkoły, w tym 3 posiadają Certyfikat Krajowy);
- rozpowszechnienie sposobów planowania pracy i jej ewaluacji;
- coroczne wymierne efekty szkół osiągnięte w trakcie realizacji planów SzPZ;
- systematyczność pracy szkół w zakresie realizowania programów edukacji zdrowotnej;
- dzielenie się przez realizatorów projektu wiedzą i doświadczeniem z dyrektorami szkół.

Anna Szczepanik

dyrektor przedszkola, koordynator rejonowy projektu w województwie podkarpackim, rejon Dębica

Korzyści placówki z realizacji projektu:

- innowacyjne podejście, poczucie, że jesteśmy „innym przedszkolem”;
- nieustanne uczenie się „języka” promocji zdrowia;
- inwestycja w doskonalenie – wdrażamy zdrowy styl życia, obejmując całą społeczność przedszkolną;
- przygotowanie do reform – wyprzedzamy to, co ma być wdrożone jako nowe i odkrywcze;
- diagnozowanie, ewaluacja działań, praca zespołowa i metodą małych kroków daje nam możliwość skutecznej realizacji pasji i kreatywnego rozwoju każdego, a wdrażane projekty kończą się sukcesem i wspólnym świętowaniem.

Korzyści dla systemu edukacji:

- utworzenie Podkarpackiej Sieci „Szkół Promujących Zdrowie” Rejonu Dębica skupiającej placówki wszystkich szczebli edukacji;
- postrzeganie działań projektowych jako przykładu „dobrej pracy”;
- cykliczne organizowanie konferencji, na których prezentujemy i zgłębiany ideę, koncepcję i model SzPZ, wymieniamy doświadczenia, popularyzujemy dobre praktyki, inspirujemy się do dalszego rozwoju;
- ugruntowanie przekonania, że szeroko rozumiane zdrowie „jest wartością, zasobem i środkiem do lepszej jakości życia”;
- gotowość realizatorów projektu do pracy i podejmowania wyzwań w kolejnych latach – aby ideę SzPZ skutecznie wszczepiać w serca i umysły nowych pokoleń nauczycieli i pracowników, dzieci, uczniów i ich rodziców.

Anna Sawicka

koordynator szkolny i koordynator rejonowy projektu w województwie podkarpackim, rejon Jarosław, członek zarządu Jarosławskiego Stowarzyszenia Oświaty i Promocji Zdrowia

Korzyści szkoły z realizacji projektu:

- wczesne podjęcie trudu tworzenia SzPZ, które sprawiło, że sposobu planowania, działania i ewaluacji nauczyliśmy się, zanim inne programy przejęły i wprowadziły ten system. Gdy szkoła włączyła się w inne projekty, np. „Szkoła z klasą”, już go znaliśmy i z powodzeniem stosowaliśmy, a nauczyciele rozumieli korzyści wynikające np. z ewaluacji;
- przekonanie o wychowaniu kilku pokoleń dzieci mających świadomość zagrożeń, które czyhają na nie w codziennym życiu. Z pewnością jakiś procent uczniów, dzięki naszej pracy i udziałowi w działaniach SzPZ, dokonuje dobrych wyborów i skutecznie unika zagrożeń – należy to uważać za sukces programu;
- stworzenie uczniom możliwości uczestniczenia w świetnych imprezach organizowanych przez sieć SzPZ – wiele z nich kultywujemy jako własną tradycję, toteż dzisiaj już nikt nie pamięta, że to właśnie promocja zdrowia była inspiracją do powstania i realizacji tych pomysłów;

- uobecnienie promocji zdrowia jako integralnej części systemu szkolnego – nawet nie nazywając rzeczy po imieniu, wszyscy wiedzą o przyjętej w naszej szkole strategii – elementy promocji zdrowia są wprowadzane przez wszystkich, na zajęciach różnych przedmiotów, nieustannie;
- korzyść dla młodych nauczycieli, którzy zaczęli swoją pracę w nowatorskiej szkole – ci spośród nich, którzy pozostali – kontynuują działania, ci natomiast, którzy odeszli – ponieśli w świat system pracy i osobiste korzyści.